

BULDAN YÖRESİNDE AĞIT YAKMA GELENEĞİ ve YÖRE AĞITLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Araş. Gör. Adem ÖGER

Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü

Özet

Bildirimizde, Türübey, Derbent, Koparan, Karaköy köyleri ve Eziler Kasabası'ndaki uygulamalardan hareketle, Buldan yöresinde ağıt yakma geleneği ile ilgili bilgi verecek ve sözlü kültür ortamındaki ağıt örneklerinden yola çıkarak, yöre ağıtlarının genel özellikleri tespit etmeye çalışacağız. Yörede ağıt yakma geleneğini ve yöre ağıtlarının genel özelliklerini incelerken, geleneğin ne şekilde devam ettirildiği, ağıtlarının daha çok hangi durumlarda ve kimler tarafından icra edildiği, hangi işlevleri üstlendiği, ağıtların diğer türlerle ilgisi gibi konular üzerinde de duracağız.

Hayatın en büyük ve en acı gerçeği olan ölüm karşısında çaresiz kalan insanoğlu, bu çaresizliği bazen gözyaşı dökerek, bazen üzülenek, bazen öfkelenerek bazen de bütün bu duyguları içeren gönül ıstırabının terennümleri olan ağıtlar yakarak karşılamaktadır. Ancak gözyaşları zamanla kuruyup giderken, duygu yüklü dizeler baki kalmakta ve bunlar, kültürümüzün önemli bir taşıyıcısı olarak varlığını sürdürmektedir.

Halkın acı olaylar karşısındaki ortak duygularını canlı bir şekilde dile getiren ağıtlar, geçmişten günümüze sözlü gelenekteki yerini korumuş önemli kültürel ürünlerimizden biridir. Ağıtlar, en eski dönemlerden bu yana varlığını sürdürmüş, insanlığın ortak değerleri arasında yer almaktadır. Bireysel ya da toplumsal duyguları, acıları dile getiren ağıtlar vasıtasıyla; ölüm, ayrılık gibi olayların sonucunda çekilen acılar hafifletilmeye ya da diğer bireyler tarafından paylaşılarak acı olayı yaşayanlar teskin edilmeye çalışılmıştır.

Türk kültüründe ağıt ve ağıt söyleme geleneği, oldukça köklü bir geçmişe sahiptir. İslâmiyet öncesi dönemde Orta Asya'da yaşayan Türkler, ölümleri için "yuğ" adı verilen törenler düzenlemişler ve bu törenlere büyük önem vermişlerdir.¹ Günümüzde

¹ Doğan Kaya. *Anonim Halk Şiiri*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1999, s. 248.

de Anadolu'da yas törenleri ve ağıt söyleme geleneği, yöreden yöreye bazı farklılıklar göstererek canlı bir şekilde yaşatılmaya devam etmektedir.

Ağıt, “İnsanoğlunun; ölüm karşısında veya canlı-cansız bir varlığı kaybetme, korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini, düzenli-düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türküler” şeklinde tanımlanmaktadır.²

“Ağıtlar; ölüm, ayrılık ya da acıklı bir olayı konu edinen, hem içeriği hem de ezgisiyle bu olayı en yoğun bir şekilde yaşatan lirik ürünlerdir. Bunlardan büyük çoğunluğu ölüm olayları sonucunda söylenmiştir; ancak insanlar gelin olma, askere gitme gibi sevdiklerinden ayrılmak zorunda kaldıkları durumlarda; sel, deprem, yangın, kıtlık, salgın hastalık vb. felâketlerde; sevilen hayvanlarının kaybolması ya da ölümü karşısında da duygularını dile getiren çeşitli ağıtlar yakmışlardır.”³

İslâmiyet öncesi dönemde “sagu” adı verilen ağıt, tarihî süreç içerisinde çeşitli Türk boyları arasında farklı şekillerde adlandırılmıştır. Günümüzde ise ağıta; “Uygur Türkleri ‘*mersiye koşukları*’; Özbek Türkleri ‘*mâtemnâme, ağı, marsiya*’; Kazak ve Kırgız Türkleri ‘*coktav, koşok gelin ağılatması*’; Türkmen Türkleri ‘*ağı, tavş, tavşa, marsiya*’; Nogay Türkleri ‘*bozlau/bozlaw*’; Azerbaycan Türkleri ‘*ağı, şiven*’; Musul-Kerkük Türkleri ‘*sazlamag*’; Kırım Tatar Türkleri ‘*taqmaq*’ ve Gagauz Türkleri ‘*aalamak türküleri*’ ismini vermektedir.”⁴

Anadolu'da da ağıt için “ağı”, “deyiş”, “deyişet”, “şin”, “şivan”; ağıt yakmak için ise “ağıt koparmak”, “ağıt türküsü”, “bayatı”, “sayı kuru ağlamak” gibi farklı terimler kullanılmaktadır.⁵

Denizli'nin diğer yörelerinde olduğu gibi, Buldan yöresinde de ağıt için “yas”; ağıt yakmak için ise “yas etmek” ifadesi kullanılmaktadır. Yörede ağıtlar daha çok ölüm olayının hemen ardından, kadınlar tarafından yakılmaktadır. Ancak yakını ölen her insan ağıt yakamamaktadır. Bir kimsenin ağıt yakabilmesi için, ağıt söyleme geleneğinin yaşatıldığı ortamlarda bulunarak, kendisinden önce söylenmiş ağıtları dinleyip öğrenmesi gerekmektedir. “Bu yolla ağıtların söz dağarcığını, söz dizimini, benzetmelerini, tasvirlerini kavrayan kişi, bu birikimden faydalanarak içinde bulunduğu zaman, mekân ve olayın etkisiyle yeni ağıtlar yaratmaya başlamaktadır.”⁶ Yörede, bu gelenek içinde yetişmiş olan bazı kadınlar, cenaze evine giderek, genellikle cenazenin en yakını olan kişinin (ölen kişi evli ise eşinin, bekâr ise annesinin, ablasının...) boynuna sarılarak ağıt yakmaktadır.

Yörede kadınların dışında, şairlik gücü kuvvetli olan ve belli bir müzik aleti kullanan, halk tarafından “âşık”⁷ olarak nitelenen kişiler de ağıt yakmaktadır. Bunlar

² Şükrü Elçin. *Türkiye Türkçesinde Ağıtlar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990, s. 1.

³ Nilgün Çıblak. “Türk Halk Kültürü İçerisinde Mersin Ağıtlarının Yeri”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, 2005, s. 201–226.

⁴ *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, C: 3, Ankara: AKM Yayınları, 2003, s. 543.

⁵ Bu konuda geniş bilgi için bak: İsmail Görkem. *Türk Edebiyatında Ağıtlar-Çukurova Ağıtları*- Ankara: Akçağ yayınları, 2001, s. 16–18, Doğan Kaya. *age.*, s. 245.

⁶ Nilgün Çıblak. *agm.*, s. 204.

⁷ Klâsik anlamda hikâye anlatan ve şiir söyleyen, belli bir ustanın yanında çıraklık yapmak suretiyle âşıklık geleneği içinde yetişmiş kişiler yanında, yörede halk şiiri tarzında şiir söyleyen ve saz çalma yeteneğine sahip olan kişilere de “âşık” denmekte olup, bugün yöredeki bilinen iki âşık “Âşık Mehmet Ali ve Âşık Halim”dir.

usta-çırak ilişkisi ve âşıklık geleneği içinde yetişmeseler de doğaçlama şiir söyleyebilmektedirler.

Yörede daha çok boğulma, kaza, yangın gibi aniden gerçekleşen olaylara bağlı ölümler ile genç insanların ölümü üzerine ağıt yakıldığı görülmektedir. Çünkü beklenilmeyen ölümler, cenazenin yakınlarını ve yaşadığı çevreyi daha fazla üzüntüye boğmakta; bunun sonucunda da ağıt yakabilen kadınlar veya âşıklar, çekilen acıları hafifletmek ve acı olayı yaşayanları teskin etmek amacıyla, yeni ağıtlar ortaya koymaktadır.

Yörede, kadınlar tarafından söylenen ağıtlar, yaratım özellikleri bakımından üç şekilde karşımıza çıkmaktadır:

Birincisi, kim tarafından ve kime ya da neye söylendiği açıkça belli olan ağıtlardır. Örneğin; yöreden derlediğimiz, “Döndü’nün Ağıtı” ve “Musa’nın Ağıtı” bu özelliktedir. Türkan Uslu tarafından, kardeşi Döndü ve annesinin, babası tarafından öldürülmesi üzerine yaktığı ağıt şöyledir:

Döndü’nün Ağıtı

I

Duman Ayşe duman olmuş bürümüş
Zalim buba silahını almış yörümüş
Döndümün eline al ganlar sürülmüş
Böyle buba kimde görülmüş gardaşım

II

Gazağımın düğmeleri çözülmüş
Saz örükler göğüslerine dolmuş
Döndü’ m döne döne de vurulmuş
Böyle buba kimde görülmüş gardaşım

III

Yoldan geçen yolcuların ben oliyin
Gelip geçenlere selam veriyin
Açın gabirlerinizi ben de gireyin
Ben anasız gardaşsız nideyin

IV

Mendil aldım da yürüdüm dürüden
Katil buba ayırdı beni sürüden
Sizin gürşun yaraınız beni çürüden
Böyle buba kimde görülmüş gardaşım

V

Gabriñ gıyılarında da evim var
Çay içine ektiğim darılarım var
Gabriñ içinde melek gibi anam var
Böyle buba kimde görülmüş gardaşım

VI

Gabriñ gıyılarına evler yaptım
İçine çifte lambalar yakdım
Anam, gardaşım gelecek diye
Çaylar, gahvaltılar yaptım

VII

İndim ovalara inip giderim
Gonduğun dalları sayıp giderim
Otuz senedir gardaşım deyip giderim
Böyle buba kimde görülmüş gardaşım (K.2)

İkincisi, kim tarafından söylendiği belli olmayan, ancak kim için söylendiği belli olan ağıtlardır. Yöreden derlediğimiz “İsmail’in Ağıtı” bu tarzda söylenmiş bir ağıttır.

İsmail’in Ağıtı

I

Çamı çama çattılar
Çama gürşun attılar
İsmail’in ganını da
Şişelere gattılar

II

Çanakçı çayı çağlıyor
Dobrali martini yağıyor
Yağlama Dobrali martini
Sultan gelin ağlıyor

III

Çanakçı’dan geçtiñ mi?
Soğuk sular içtiñ mi?
Manisa’ya varmadan da
Bayıldıñ da düştüñ mü?

IV

Minareniñ uçları
Öttü sabah guşları
İsmail’i vuran da
Çanakçı’nıñ puşları

V

Çanakçıda dübek var
Sultan gızda göbek var
Doburlarıñ avlusunda
Üç gudurmuş köpek var

VI

Çınar kestim belinden
Dut gelinin elinden
Ben nasıl gurtulayım
Candarmanın elinden (K.8)

Üçüncüsü ise kim tarafından ve kim için söylendiği belli olmayan ağıtlardır ki yöredeki ağıtların büyük bir kısmı bu özelliكتedir. Bu tarz ağıtlar, genellikle bir-iki dörtlükten oluşmakta ve cenaze törenlerinde farklı kadınlar tarafından, dörtlüklerin son dizeleri değiştirilerek söylenmektedir. Son dizenin değiştirilme sebebi ise ölen kimsenin adının, çoğunlukla bu dizede yer almasıdır. Bu durumu birkaç örnekle açıklamak gerekirse, bir kadının annesinin ölümü üzerine yaktığı;

“Rüzgâr olup soğuk soğuk esmedik

Yağmur olup sulu sulu yağmadık

Biz de senin gıymetini bilmedik

Senin değerini şimdi anladık anam” (K.4) şeklindeki bir ağıtın, bir başkasının ölümü üzerine son dizesinin “Senin değerini şimdi anladık gardaşım.” şeklinde değiştirilerek söylenmesidir. Yine bir başka ağıtta;

“Yüce dağ başında bir top gar idiñ

Yağdı yağmur güneş vurdu eridiñ

Bu höcetleriñ sahibi de sen idiñ

“Şimdi uzaklara giden sen olduñ anam” (K.3) şeklindeki bir dörtlüğün, bir babanın ölümü üzerine son dizesinin “Şimdi uzaklara giden sen olduñ bubam” şeklinde değiştirilmesidir.

Edebiyatımızda halk şairleri tarafından yakılan ağıtlar da önemli bir yere sahiptir.⁸ Bu bağlamda, yörede yaşayan Âşık Mehmet Ali ve Âşık Halim’in çevrelerinde meydana gelen ölüm, yangın ve göç gibi olaylar üzerine ağıtlar yaktıklarını görüyoruz. Yörede yaşamış olan Âşık Mehmet Ali’nin, yukarıda bahsettiğimiz Döndü ve annesinin öldürülmesi üzerine yaktığı ağıt şöyledir:

Döndü’nün Ağıtı

I

Duman Ayşe duman olmuş zar olmuş
Hani seniñ orak biçen elleriñ
Elinde elliği Döndü’ m vurulmuş
Yeşil gözlüm söylemiyor dilleriñ

II

Adım Asiye’ydi yoğidi suçum
Söylesiñ gomşular bir Allah için
Kötü sözler ile bozuldu geçim
İdamlara mahkûm olsuñ yollarıñ

III

Eller yavrusunu över övdürür
Düğün eder çifte davul dövdürür
Babam bize ak kefenler giydirir
İdamlara mahkûm olsuñ yollarıñ

IV

Âşıklara acil destan yazdırdıñ
Löküs ile mezarları gazdırdıñ
Tabiplere derimizi yüzdürdüñ
İdamlara mahkûm olsuñ yollarıñ

V

Şair Mehmet Ali erdi bu sırta
Yazarım destanı bakmam kusura
Dayanmaz derdime Bağdat Basıra
İdamlara mahkûm olsuñ yolların (K.7)

Türlübey Köyü’nde yaşayan Âşık Halim de çeşitli olaylar üzerine ağıt yaktı. Örneğin; 3 Ağustos 2005 yılında Buldan’da boya yaparken çakmaktan çıkan kıvılcımla yanarak can veren Sezer adındaki genç için yaktığı ağıt şöyledir:

⁸Bu konuda geniş bilgi için bakınız: Ahmet Talat Onay. Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev’i. (Haz: Cemal Kurnaz), Ankara: Akçağ Yayınları, 1996, s. 306–312; Erman Artun. Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı. Ankara: Akçağ Yayınları, 2001, s. 99; İsmail Görkem. *age.*,s. 26.

Sezer'in Ağıtı

I

Nedir bu başıma gelenler benim
 Bir kıvılcım oldu ölüm nedenim
 Alevler içinde kaldı bedenim
 Kül bulanık akdı kanımız anne

II

Tiner ile boya yaptık iş bulduk
 Çakmak çaldık hayal olduk düş olduk
 Yandık piştik Azrail'e aş olduk
 Sormadı yaşımız adımız anne

III

Sezer Ankara'da bul sen çareyi
 Ömür kısa yollar açtı arayı
 Doktor sarmazmış böyle yarayı
 Zorla çıktı canımız anne

IV

Nefes aldım alev doldu içime
 Yandık piştik bir odanın içinde
 İki bin beş Ağustos'un üçünde
 Kara toprak oldu sonumuz anne

V

Âşık Halim destan yazsın durmadan
 Asker idim giyemedim formadan
 Biz dağıtım olduk asker olmadan
 Gelmez yola çıktı yolumuz anne (K.6)

Âşık Halim'in, Türlübey Köyünde çobanlık yaparak hayatını kazanan; ancak genç yaşta aniden hayatını kaybederek eşini ve iki çocuğunu geride bırakan ve çevresinde "Fırık Fırık" lakabıyla tanınan kişinin ölümü üzerine yaktığı ağıt ise şöyledir:

Fırık Fırık Ağıtı

I

Derin uykulara dalmışım bugün
 İçimde yâreler özüm ağlıyor
 Akşamdan uyumuş kalmışım bugün
 Başımda eşimle kızım ağlıyor

II

Evler yapacaktım yıkılı kaldı
 Tüfeğim duvarda asılı kaldı
 Ateşim dağlarda yakılı kaldı
 Meleşir koyunum kuzum ağlıyor

III

Kaldı gayri koyun güttüğüm dağlar
 Yolumu gözlüyor çeşmeler çaylar
 Ne kadar kısalmış seneler aylar
 Gelecek baharım yazım ağlıyor

IV

Basmadığım dağ kalmadı köyümde
 Azatlı Gölü'nde Iskat Yeri'nde
 Bu Âşık Halim'in sazı elinde
 Sızılar tellerim sazım ağlıyor (K.6)

Yöredeki âşıklar, ölüm olayının dışında, göç gibi halkı derinden etkileyen olaylar üzerine de âğıtlar yakmışlardır. Örneğin; Buldan Barajı'nın yapılması nedeniyle Derbent Köyü başka bir yere taşınmıştır. Köylerinin su altında kalmasına ve yıllardır yaşadıkları yerden zorla göç ettirilmelerine üzülen köylünün acısını, Âşık Mehmet Ali şu şekilde dile getirir:

Derbent Köyü'nün Ağıtı

I

Baraj başlamadan düzen bozuldu
Gamla keder bizi arayıp buldu
Temelimiz gurbet ele kazıldı
Konu komşu dosttan ettiler bizi

II

Dertleşmiş millet inleşir hasta
Sebepe oldu baraj yastayız yasta
Yirminci asırda otuz temmuzda
Kurulu mekândan attılar bizi

III

Önümde meydanlık zümrüt otları
Bir düğünde beş yüz meydan atları
Al duvaklı gelinleri kızları
Sular kaplayacak yurtlarımızı

IV

Hani senin viran olmuş evleriñ
Çavdar Kadir, Şaban ağabeyleriñ
Aklıma geldikçe hemen ağlarım
Gurusun sularıñ kaybolsun iziñ

V

Sular basar ziyarete gelinmez
Gaflet edip sılamıza dönülmez
Yeşil derbent kalbimizden silinmez
Ovalar kırlara ektiler bizi

VI

Âşık Mehmet Ali sözün başarır
Aşkın deryasını boydan boya aşırır
Çok söylemem sizi derde düşürür
Böyle teskin ettim dertlerinizi (K.7)

Buldan yöresinde kadınlar tarafından ağıt yakılan ortamlardan biri de “kına gecesi”dir. Düğün törenleri içinde yer alan ve gelinin baba evinde kalacağı son gece yapılan geleneksel uygulamalardan en önemlisi olan kına gecesi, çeşitli halk kültürü unsurlarını içinde barındırmakla birlikte, bu gecede en çarpıcı uygulama kına yakma olup, bu törenin tamamlayıcı unsuru kına yakılırken söylenen ağıtlardır. Bu nedenle, hüznü, yanık bir ezgi ile söylenen, lirik özellikteki kına ağıtları ayrı bir önem arz etmektedir. Çünkü düğünlerimizin tüm ağırlığı ve duygu yoğunluğu, bu gecede kına yakma ve bu sırada gelini ağlatmak için söylenen ağıtlarla yaşanmaktadır.

“Kına gecesinde söylenen ağıtlar, tıpkı ölüm ağıtları gibi belli bir tören unsuru taşıyan ağıtlardır. Bu ağıtlarda ölüm ağıtlarında olduğu gibi ferdi ağıtlara rastlanmaz. Kına ağıtları farklı temalara yer vermekle birlikte, bu ağıtlarda ağırlıklı tema ayrılık ve gurbettir.”⁹

⁹ Ömer Faruk Yaldızkaya. “Kına Ağıtları”, *KABATEK-YDÜ XI. Uluslararası Edebiyat Şöleni (23-28 Ekim 2005) Bildiriler*. Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi Basımevi, 2005, s. 418.

Yörede kına gecesinde söylenen ağıtlar için “kına ağıdı”, “kına türküsü” gibi ifadeler kullanılmaktadır. Kına ağıtlarının sözleri bütün yöre halkı tarafından bilinmekle birlikte; bunlar daha çok köylerde “gelin başı düzme”de maharetli olan kadınlar tarafından söylenmektedir. Yörede kına ağıtları, gelini ağlatmak amacıyla ve belli bir ezgiyle söylenmektedir.

Çattılar geliniñ ocak daşını
Vurdular üsdüne suyun aşını
Bağladılar gelin gızıñ başını
Ünneñ geliñ oğlan gardaşını (K.1)

Giderin yoluñ incesine ney
Habar viriñ amcasına ney
Gız amcasız gelin olmam diyip ağlıyo
Olsam bilen atlara minmem diyip ağlıyo (K.1)

Gider yoluñ gıyısına ney
Habar viriñ dayısına ney
Gız dayısız gelin olmam diyip ağlıyo
Olsam bilen taksiye minmem diyip ağlıyo (K.1)

Aşşadan gazma gelir boş gelir
Yukarıdan poyraz eser gış gelir
Sevip sevip ayrılması güç gelir
Anam yolumuz gurbata düşdü (K.2)

Çam dalınıñ golu budağı çok olur
Aralarında gızası bodusu olur
Anası bubası hatırlı olan evlatlarıñ
Vardığı yirde gıymatı çok olur (K.2)

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi kına ağıtlarında genellikle ayrılık ve gurbet teması işlenmekle birlikte; bu gecede gelinin bütün akrabalarının bir arada bulunması gerektiği de dile getirilen önemli konulardan biridir.

Bu noktada Buldan yöresi ağıtlarının şekil ve yapı özellikleri hakkında genel bir değerlendirme yapmak yararlı olacaktır. Yöre ağıtlarının şekil özelliklerini genel olarak

incelediğimizde, gerek kadınlar gerekse de âşıklar tarafından yakılan ağıtların dörtlüklerden oluştuğunu görmekteyiz. Burada dikkat çeken en önemli özellik ise kına ağıtlarının daha çok mani tarzında yedili hece ölçüsüyle söylenmesi ve tek dörtlükten oluşmasıdır. Bu dörtlükler ise ezgiyle birbirine bağlanmakta ve kına ağıtlarını meydana getirmektedir. Ölüm ve diğer konular üzerine yakılan ağıtlar ise daha çok koşma tarzında, on birli hece ölçüsüyle söylenmektedir. Bunun yanı sıra hece ölçüsü, dörtlük sayısı, konu bütünlüğü gibi hususlar üzerinde, âşıkların daha dikkatli olduğunu söyleyebiliriz.

Yöre ağıtlarının önemli özelliklerinden biri de söz ve müzik bakımından kuvvetli ve güzel olan ağıtların, zamanla “türkü” olarak söylenmesidir. İlk söyleyeni zamanla unutulmuş, dolayısıyla da anonim olarak kabul edilen bazı ağıtlar, sonraki dönemlerde geniş bir kitleye yayılmakta, böylece halk kültürünün yerelden ulusala taşınmasında ve temsilinde de önemli bir yere sahip olmaktadır. Bu tarzdaki ağıtlardan biri, Buldan yöresine ait olan, Musa’nın ve arkadaşlarının soğuktan donarak ölmesi üzerine yakılan ağıttır. Bu ağıt, yörede ve TRT repertuarında “Derbent Deresi Türküsü” olarak bilinmektedir. Yukarıda verdiğimiz “Döndü’nün Ağıtı” da yörede “Duman Ayşe” türküsü olarak bilinmekte ve düğünlerde, oyun havası olarak söylendiği de görülmektedir. Bu noktada yöredeki bazı türkülerin menşeyinin ağıt olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Sonuç olarak; kökeni çok eski dönemlere uzanan ağıt ve ağıt söyleme geleneği, Buldan yöresinde de yaşatılmaya devam etmektedir. Ancak, yörede ağıtları meydana getiren sosyal çevre ve şartların değişmesiyle birlikte, ağıt yakma geleneğinin ve ağıtların gün geçtikçe azaldığını söylemek mümkündür. Örneğin; kına gecesinin kaldırılarak, düğün töreninin içine alınması ve burada da ulusal özellikteki türkülerin söylenmesi, kına ağıtlarının artık icra edilmemesinde en önemli etkidir. Ölüm olayının ardından, cenaze evinde ağıt söyleme geleneğinin azalması da, bu ortamlarda söylenen ağıtları dinleyerek, yeni ağıtlar yakacak kadınların ortaya çıkmasına imkân sağlamamaktadır. Dolayısıyla, sözlü kültürün yaratıcılarının olmaması, hem geleneğin kaybolmasına hem de yeni ağıtların ortaya çıkmamasına neden olmaktadır. Bu noktada, yöre ağıtlarının daha kapsamlı bir şekilde derlenmesi ve incelenmesinin, yörenin kültürel özelliklerinin ortaya konmasında ve halk kültürünün yerelden evrensel taşınmasında önemli bir yer tutacağı kanaatindeyiz. Ayrıca, yörede yaşamış ve yaşamakta olan âşıklar üzerinde daha derin çalışmaların yapılması, gerek yörenin tanıtımı gerekse halk şiiri açısından önemli kazanımlar sağlayacaktır.

Buldan Yöresi Ağıtlarından Örnekler:**1. Musa'nın Ağıtı**

I

Derbent Deresi'nde üç yiğit buydu
Musa'nır gözlerini gargalar oydu
Benim öldüğümü nişanlım duydu

III

Derbent deresinden bizde geçelim
Sılaya varmaya yollar seçelim
Biz bu develerden vaz mı da gelim

V

Sarıgöl'den çıktım devem de boş idi
Derbent deresinde havam gış idi
Derbent'in ahalişi bizi de taşıdı

VII

Derbent dersinde çılgınlar esti
Elimi golumu poyrazlar kesti
Bu feleğin bize böyleymiş kasti

II

Derbent dereleri dar geldi bana
Acelsiz ölümler zor geldi bana
Ağlasın ağlasın anam ağlasın
Tülü mayaları Dudu'm bağlasın

IV

Derbent dereleri dar geldi bana
Acelsiz ölümler zor geldi bana
Ağlasın ağlasın anam ağlasın
Nişanlım tülü mayayı duda bağlasın

VI

Derbent dereleri dar geldi bana
Acelsiz ölümler zor geldi bana
Ağlasın ağlasın anam ağlasın
Nişanlım tülü mayayı duda bağlasın

VIII

Derbent dereleri dar geldi bana
Acelsiz ölümler zor geldi bana
Ağlasın ağlasın anam ağlasın
Nişanlım tülü mayayı duda bağlasın(K.7)

2. Ağıt

I

Bir gider de beş ardıma bakarım
Gözlerimden kan ile yaşlar dökerim
Ben anamdan doğalı tecelle çekerim
Var git ölüm var git neñ kaldı bende

III

Ben bir guşudum uçup giderim
Gonduğum dalları seçip giderim
Ben memleketimden göçüp giderim
Var git ölüm var git neñ kaldı bende

V

Çiğnine vurmuş bir çapa kürek
Gabrin yolları pekçe mi irak
Gara yire giren yalan olur girek
Var git ölüm var git neñ kaldı bende

VII

Bahar gelir goyaklar otlanır
Goca geyun guzusuna sütlenir
Benim gibi garipler yazısına gatlanır
Var git ölüm var git nen kaldı bende

II

Ganatlarım uzun yümsekten uçarım
Bir gecede yedi düvelde geçirim
Çok oldum ayrılık suyunu içerim
Var git ölüm var git nen kaldı bende

IV

Evleriniñ öñü dosdolı dıken
Kör olsuñ bu dıkeni döken
Ölüm ile ayrılık belimi büken
Var git ölüm var git nen kaldı bende

VI

Gökyüzüne mavi bulut ağma mı?
Yeryüzüne yağmur olup yağma mı?
Guzusu olur da anasına yanma mı?
Var git ölüm var git nen kaldı bende

VIII

Coşkun seller kütük getirir
Kütüğün dibine dertliler oturur
Bu dert beni alır götürür
Var git ölüm var git nen kaldı bende(K.5)

3. Ağıt

I

Bülbül öter bir çukur ovada
Anam beni arar da komaz yuvada
Kendim gurbet elde gönlüm sılada
Tez gelin gardaşlar gidiyor anam

III

Yürü güzel yürü yoluñdan gamla
Her yüze güleni dost olur sanma
Ölümden gorkup da sen geri durma
Ölüm bizim er geç yolumuz anam

V

Yüce dağ başında bir top gar idiñ
Yağdı yağmur güneş vurdu eridiñ
Bu höcctleriñ sahibi de sen idiñ
Şimdi uzaklara giden sen olduñ anam

VII

Ötme bülbül ötme bağrımı deldin
Ayrılık sen de bugün mü geldiñ
Sen de benim gibi anadan mı ayrıldın
Anasından ayrılan gelsin yanıma

IX

Gide gide anam sen de durduñ
Bu dünya yalanmış sen de duyduñ
Kara toprağımız vataniñ yurduñ
Gittiğın yerden dönmedin anam

II

Bu ana da böyle nasıl anaymış
Yaptığı yuvayı da tamam etmemiş
Zaten benim derdim bana yetmiş
Bir dert de sen eklediñ anam

IV

Keklik olup ganadı mı süzmediñ
Guzularını gurup gurup gezmediñ
Bu gara yazıyı gendiñ yazmadıñ
Yazanlarıñ galemi kırıldıñ anam

VI

İndim ovalara goyun yaymaya
Çiller düşmüş sütler ile gaymağa
Ayrılık mı gelmiş bizim oymağa
Ayrılık geldi bizim oymağa anam

VIII

Rüzgâr olup soğuk soğuk esmedik
Yağmur olup sulu sulu yağmadık
Biz de senin gıymetini bilmedik
Senin değerini şimdi anladık anam

X

Bahar gelip goyaklar otlandığı zaman
Goca goyun guzusuna sütlendiğı zaman
Yörük gızı bakrac ile yürüdüğü zaman
Senin de guzuları canın isder o zaman(K.3)

4. Ağıt

I

Gittiğim yollar da gök çiğil daşlı
Gardeşimi sorarsañ o hilal gaşlı
Ellerin yanı başı oğlan gardaşlı
Ben ne diyeyim de yanayım saña

III

Yüce dağ başına çıkdım yalıñız
Peşdamalimi ala goydu çalıñız
Yurdumun yerlerin de galdım yalıñız
Ben ne diyeyim de yanayım sana

II

Yüce dağ başında keklik eşinir
Eşindiği yerde daşlar aşınır
Ölümler başıma daşlar yağdırır
Ben ne diyeyim de yanayım saña

IV

Götürüñ yüksekden benim salımı
Görmeyenler görsüñ benim halımı
Dışarıya goyuñ benim elimi
Ben ne diyeyim de yanayım sana (K.1)

5. Ağıt

I

Bu dünyanın ötesi ötedir öte
Galbime düştü ayrılık ate
Mindirirler şimdi ağaçtan ata
Ağaçtan ata minen cevap viremez

III

Gara goyun goyunların beyidir
Akça goyun yüreğimi yağıdır
Üstümüzden gelen bayram ayıdır
Bu aylarda cevap verilmez

V

Akkavak yelleri estiği zaman
Döndürülmez yola düştüğü zaman
Azrail de gelip bastığı zaman
Çekiliveriñ önünden o zaman

VII

Ak goyun ağılından boşandı
Boşandı da gök çimene döşendi
Ayrılık ekmeğini bellerine kuşandı
Uzak yola düştü dönemez gayrı

II

Gara yerler de galıñ olur galıñ
Gaza gaza da deriñ olur derin
Deriñ yire giren canlar yalandır yalan
Ne gadar ünlesen cevap viremez

IV

Sabah namazında gıkdım oturdum
Dört yanımda yaşıl bağlar bitirdim
Çaban idim yıllarımı yitirdim
Dönülmez yola düştüñ gayrı

VI

Örüzger esmeyince dağlar salınmaz
Yağmur yağmayınca çaylar bulanmaz
Kapıdan çıkmayınca gıymet bilinmez
Çıktıñ mı gapıdan geri dönülmez

VIII

Darı olduñ tarlalara saçıldıñ
Güller olduñ yaşıl bağda açıldıñ
Garip olduñ aralardan seçildiñ
Uzak yola düştüñ dönemeñ gayrı (K.3)

6. Ağıt

I

Gabiriñ yolları çokça mı irak
Aldılar çignine bir çapa kürek
Düştü galbime acılı merak
Acılı merağa dayanmaz yürek

III

Bahar gelir goca goyun otları
Meler gelir guzusuna sütlenir
Goç yiğitler yazısına gatlanır
Ne diyeyim de yanayım sana

II

Gökyüzüne mavi bulut ağma mı?
Yeryüzüne sulu yağmır yağma mı?
İnsan olur da gardaşına yanma mı?
Gardaşım nerelerde bulayım seni

IV

Susuz derelerde gavak biter mi?
İnsansız evlerde duman tüter mi?
Üç gız bir oğlanın yerini dutar mı?
Ne diyeyim de yanayım sana (K.2)

7. Ağıt

I
Ak goyunum ağılından boşanır
Önü varı gök çimene döşenir
Düğün bayram eller keyer kuşanır
Var mı bizim gibi bahtı garalı

III
İncecik yepelerin yoluyun
Boz bulanık derelerin seliyyin
Ben Mevla'nın güldürmedik guluyun
Var mı bizim gibi bahtı garalı

V
Bindim gır atıma oynadım dizgin
Şahanım yavrusu olur mu guzgun
Böyle bizim gibi sıladan bezgin
Var mı bizim gibi bahtı garalı

I
Yüce dağ başında bir dal mersin
Ellemeñ mersini dalında ersiñ
Elleriñ memleketinde cavırlar dursun
Dön gel guzum özledim ben seni

III
Evleriniñ öñü duttur geçilmez
Duduñ yaprağı sıkdır seçilmez
Elleriñ gahrı güçtür çekilmez
Dön gel guzum özledim ben seni

I
Öte yakada bir avlulu mezer
İçinde bir çift gumru gezer
Gumrunun gezişi bağırmı ezer
Ne diyeyim de ağlayayım gardaşım

III
Gara yirler galiñ olur galiñ
Gazdık sıra deriñ olur deriñ
Gara yire giren yalan olur yalan
Ne diyeyim de yanayım gardaşım saña

V
Aldım bayrağı da endim mergitten
Çıkıp bakamadım gendi derdimden
Guş olsam uçar varırım ardından
Ne diyeyim de yanayım gardaşım saña

II
Aya garşı evimiziñ gapısı
Her bir olur ayrılığın kapısı
Nerden olsa gelir ana kokusu
Var mı bizim gibi bahtı garalı

IV
Al bayrağım çıkdı benim merdinden
Kimseleri göremiyom derdimden
Uçar guş olsam uçardım ardından
Var mı benim gibi bahtı garalı

VI
Yazılar yazılar gara yazılar
Çümenler üstünde goyun guzular
Ellerin anasını bubasını görünce
Ona da benim ciğerlerim sızılar (K.4)

8. Ağıt

II
Gurbetin yolları dosdolu diken
Kör olsun yollara diken diöken
Ayrılık değıl mi boynumu büken
Dön gel guzum özledim ben seni

IV
Susuz derlerde gavak biter mi?
Oğlansız evlerde duman tüter mi?
Üç gızıñ bir oğlanın yerini dutar mı?
Dön gel guzum özledim ben seni (K.1)

9. Ağıt

II
Öğlen ilen ikindinin arası
Çok mu deriñ gardaşımıñ yarası
Dokdor gelmiş yok mu bunun çaresi
Ne diyeyim de yanayım gardaşım saña

IV
Yüve dağ başına vardım oturdum
Dört yanıma lele sümbül bitirdim
Zaten anamı buba mı da yitirdim
Ne diyeyim de yanayım gardaşım saña

VI
Öte yakada bir dalca burçağım
İki yanda hem saçak atmış hem pürçek
Gardaşın ölmüş diyolar bu da mı gerçek
Ne diyeyim yanayım gardaşım saña(K.5)

10. Ağıt

I
Dünyanın ötesi bir dipsiz ambar
Ağzına germişler al yeşil çember
Bu dünyadan geçen İsa peygamber
Ona galmayan dünya bize galı mı?

III
Yüce dağ başında bir ulu gartal
Ganadını yaymış da hindi galkar
Bazı yiğitler vardır ölümden korkar
Korkma yiğit korkma yolun açıktır

V
Gara goyun eğreğinden boşanır
Boşanır da gök çimene dōşenir
Bayram gelir eller keyer kuşanır
Benim gözümde yaşlar boşanır

I
Evleriniñ öñü erik dalları
Eğmiş boynunu da Hakk'a yalvarı
Önümüzden gelen bayram ayları
Eller bayram etsin biz yas turalım

III
Enip ovalara kervan düzmedim
Bu kara yazıyı kendim yazmadım
Alnıma yazılmış bu gara yazı
Kader böyleymiş ağlarım bazı

V
Üç gider beş ardıma bakarın
Gözlerimden ganlı yaşlar dökerin
Sen gideli ben ayrılık çekerin
Çekerin yavrum kime ne derin

VII
Köşemde yazılır püsküllü minder
Yavrum ne yandaysañ yolunu dönder
Gelmediğün yirde mektup gönder
Mektubuña gail oldum yavrum seniñ

II
Salıncak gurdum iğde dalına
Salıvidim onu urum iline
Alem guş gondurmuş gendi yoluna
Felek gırdı ganadımı golumu

IV
Yüce dağ başında bir ulu gartal
Ganadını yaymış da hindi galkar
Bazı yiğitler vardır ölümden korkar
Korkma yiğit korkma yolun açıktır

VI
Öte yakanın bir incecik yoliyin
Ben Mevla'nın güldürmedik guliyin
Güldür Mevla'm ben de güleyin
Ellerin gunduğu dala bende gonayın (K.3)

11. Ağıt

II
Sabah olup tan yelleri atmadan
Ulu guşlar yatağından gakmadan
Anaya bubaya haber etmeden
Bırakıp gittiñ guzum bizi

IV
Akşam olup yakamadım gazımı
Gucağıma alıp yatamadım guzumu
Felek gara yazmış benim yazımı
Kader böyleymiş ağlarım bazı

VI
Coşgun çaylar kütük getiri
Kütüğün dibine dertliler oturu
Bu dert beni iflah etmez götürü
Götürür oy guzum oy yavrum

VIII
Sabah olup tan yerleri atmadan
Ulu guşlar yatağından kalkmadan
Anaya babaya haber etmeden
Bırakıp gittin gardaş bizi (K.1)

Kaynak Kişiler

- K.1: Ayşe Başkonyalı, 1929 doğumlu, Türlübey Köyü, okur-yazar, ev hanımı.
K.2: Türkan Uslu, 1943 doğumlu, Türlübey Köyü, okur-yazar, ev hanımı.
K.3: Ayşe Esmeray, 1930 doğumlu, Türlübey Köyü, okur-yazar değil, ev hanımı.
K.4: Ayşe Uslu, 1940 doğumu, Türlübey Köyü, okur-yazar değil, ev hanımı.
K.5: Fatma Yavuz, 1941 doğumlu, Türlübey Köyü, okur-yazar, ev hanımı.
K.6: Halim Kesen, 1960 doğumlu, Türlübey Köyü, ilkokul mezunu, çiftçi.
K.7: Mehmet Ali Kesen, 1920–1995, Türlübey Köyü, okur-yazar var, çiftçi.
K.8: Ali Kazım Yavuz, 1937–2000, Türlübey Köyü, ilkokul mezunu, çiftçi.

Kaynakça

- Artun, Erman. *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2001.
- Yaldızkaya, Ömer Faruk. “Kına Ağıtları”, *KABATEK-YDÜ XI. Uluslararası Edebiyat Şöleni (23-28 Ekim 2005) Bildiriler*. Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi Basımevi, 2005.
- Çıblak, Nilgün. “Türk Halk Kültürü İçerisinde Mersin Ağıtlarının Yeri”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, 2005.
- Elçin, Şükrü. *Türkiye Türkçesinde Ağıtlar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990.
- Görkem, İsmail. *Türk Edebiyatında Ağıtlar-Çukurova Ağıtları-*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2001.
- Kaya, Doğan. *Anonim Halk Şiiri*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1999.
- Onay, Ahmet Talat. *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i* (Haz: Cemal Kurnaz). Ankara: Akçağ Yayınları, 1996.
- Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, Türk Dünyası Edebiyat Tarihi, C. 3, Ankara: AKM Yayınları, 2003.